

tük, hanem a lengyel kultúrának olyan értékeit, amelyet érdemes megismernünk. Krakkó persze e tekintetben „könnyű eset”, inkább válogatni volt nehéz, hogy mi-ként lehet szűkíteni a tematikát. Gazdag a kínálat, mintha csak azt mondanánk a városba látogatónak, hogy mindössze egy nap áll rendelkezésére megtekinteni. Ennyire tudott vállalkozni körülbelül összeállításunk. Remélhetőleg ahhoz elegendő lesz, hogy fölkeltsi a kedvet az alaposabb ismerkedéshez, ad néhány fogódzó pontot a lengyel kultúra megértéséhez.

K. GY. CS.

CSORDÁS GÁBOR

Krakkói beszélgetések

1.

Leszek A. Moczulskira várok a Student szerkesztőségében. Kint, a Ryneken, a cukrászda kihúzódtott a napra, diákok ölelkeznek erős tea mellett. Illegális pénz-váltók rángatják be a mellékutcákba a magyar turistákat. Zsebemben Harasymowicz-kötet, tegnap vettem, s azóta már futólag átlapoztam. Most, várakozás közben próbálgatom az első vektorokat:

*És naponta nagyobb bennem a Wawel
És egyre több király ül asztalomhoz...*

A könyv 1975-ben jelent meg az itteni Irodalmi Kiadónál, elég gyenge papíron. Jagelló Kázmér, Szent Izidor, Kosciuszko, Báthori, az egész sajátos lengyel (magyar) történelem.

2.

Moczulski. Hosszú, sima haja hátul, a nyakszirt tájékán egyenesre vágva. Csontos arc, vékony termet, erős bütykű, de hosszúkás kezek, póklábszerű ujjak. Ezek a kezek állandóan a levegőben repdesnek, mint éhes madarak. Lelkesen, elmélyülten magyaráz. Harmincnégy éves. Huszonnégy volt, mikor első, Szymańskával, Czumával, Faberral közös verseskötete megjelent. További kilenc évbe telt, amíg kiadta első önálló könyvét, A madárijesztő megtérítését. Amit ma a lengyel irodalmi zsargonban „új érzékenység”-nek neveznek, Wojacek, Lipska és az ő költészetével kezdődött. Indulása nem keltett túlságos visszhangot, visszahúzódtott, mással próbálkozott. Két év múlva beérték a fiatalok, Zagajewski (Közlemény, 1972), Kornhauser (A gyárakban a szomorú forradalmárt játsszuk, 1973), Stabro (Rekviem, 1973), és sikerült áttörniük. Megteremtették saját közönségüket, népszerűvé váltak az ifjúsági klubokban, az egyetemeken. Felépítették saját esztétikájukat és irodalomtörténetüket (Zagajewski—Kornhauser: A be nem mutatott világ, 1974; Barańczak: Bizalmatlanok és megbízhatóak, 1971), és végül sikerült meglepedniük a lengyel irodalomban. Moczulski eközben dalokat írt, melyek a Skaldowie együttes lemezeivel Magyarországra is eljutottak. Nem csak nekik dolgozott, az Anawa együttes, Marek Griechuta és mások több mint tíz lemeze őrzi és terjeszti hangját. Tinik között szól házbullikon, és kazettás magnóból harsog a Ryneken; talán a legtöbb, amit egy költő e tekintetben elérhet. Zagajewski kötetei néhány százas példányszámban jelennek meg.

3.

Krakkót és Nowa Hutát köldökzsinórként kötik össze az újabban épült lakótelepek. Hosszas tévelygés után egy sokemeletes, nyersbeton toronyház előtt leállítjuk a kocsit. Téglamorzsán, görcsbe facsarodott betonvasakon gázolunk át. A befejezetlen épület előtt, az ipari tájban kerek arcú, mélabús tekintetű fiatal férfi szőnyeget porol. Kimondhatatlanul lengyel mosolyú szőke nővel beszélget közben. A magasföldszinten megnyomjuk a megfelelő — Kornhauser feliratú — gombot. A rendszer működik, Kornhauser kitárja az ajtót.

4.

A mérsékeltlen berendezett lakásban egy konyhaasztal mellett ülünk. A szerzés vágya elhatalmasodik rajtam, nincs-e felesleges példánya a kötetéből — kérdezem. Több könyvesboltban bolondnak néztek, mikor felmutattam listámat, Kornhauser, Zagajewski, Stabro, Barańczak, Krynicki. Nem hogy nincs, nem is volt, kérem. Mire ide érne, elfogy. A Pegazusban sikerült rátennem a kezem az utolsó Piatkowski-kötetre, ez minden. Kornhauser széttárja a kezét: ami volt, Spiró György nemrég vitte el. Magnó híján kapkodva jegyzetelem öntudatos helyzetelemzését. A negyvenes évek nagy nemzedéke, Różewicz, Herbert, Woroszyński, Szymborska után visszaesés a lengyel lírában. Woroszyński sematizmusa az ötvenes, Jastrun hermetizmusa a hatvanas években, húsz év, amikor a költészet művelése már-már együtt járt a realitások iránti érzékenység feladásával. Aztán, az iskolákból kikerülve, a hetvenes évek válságaival szembesülő nemzedék megszólaltatja újra az elveszettekné hitt hangokat. Visszaereszti a történelmet a gyárakba, falvakba, utcákra, egyetemekre. Folytatja. Nem könnyedén, nem mindig elég bölcsen. A legelső közülük, Rafał Wojaczek 1971-ben megöli magát. A következő évben — Wojaczek posztumusz kötetei mellett (Aki nem volt, Befejezetlen keresztsháború) — szinte mindegyikük saját könyvvél lép elő.

5.

Megjön Zagajewski a negyedikről. Ő a porolós ember. Narancslevet iszunk vodkával, ezzel is rá vártunk. Hogyan szerveződik egy irodalmi nemzedék? 1968-ban megalakul Krakkóban a Teraz (Most) csoport. Zagajewski (23 éves), Kornhauser (22 éves), Stabro (20 éves), Kronhold, Piatkowski, Jaworski kiadják a hasonló című antológiát. Ugyanebben az évben, Poznańban, Barańczak és Krynicki létrehozzák a Próby csoportot. Varsóban Markiewicz és Karasek, a Hybryd Klub költői startolnak. Már működik Wrocławban az „1966” csoport, és a Kontrasty folyóirat Janusz Styczeńnyel. 1969-ben megjelenik Wojaczek első verseskötete (Szezon). 1970-ben megrendezik a fiatal kritikusok és költők első találkozóját Cieszynben, 1971-ben a másodikat. A korábban indult Lipskát és Moczulskit magába szívja a nemzedék, legalábbis ezentúl ide sorolják őket. Az „új érzékenység” kritikusokat nyer meg és kritikusokat nevel. Kronhold és Moczulski színházat csinál. Az Exodust, Moczulski darabját Ausztriában, Franciaországban, Belgiumban, Mexikóban és Venezuelában játssza a STU. Kornhauser és Zagajewski regényt ír, Barańczak Dylan Thomas-kötetet ad ki.

6.

Zagajewskitől megkapom a Közlemény utolsó példányát. Elbúcsúzunk. Zenészek is laknak a házban, valamelyik lakásban hegedű nyivákol, a hang lecsavarodik a lépcsőn.

1977